

در ستایش خودآیینی و ملی اندیشیدن
نقد گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی

حسین توکلی

www.ketab.ir

www.farhameh.ir
farhameh@gmail.com

۸۸۴۳۶۲۹-۰۹۱۰۴۵۱۷۲۶۱

در ستایش خودآیینی و ملی اندیشیدن نقد گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی

© حق چاپ: اول، ۱۴۰۱، فرهامه

نویسنده: حسین توکلی

ویرایش: واحد ویرایش مؤسسه عصر انسان‌شناسی ایرانیان

طراحی جلد: آتلیه مؤسسه عصر انسان‌شناسی ایرانیان

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

© همه حقوق برای انتشارات فرهامه محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی و پی‌دی‌اف و سایر اشکال دیجیتالی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است. این کتاب با حمایت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است.

سرشناسه	:	توکلی، حسین، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور	:	در ستایش خودآیینی و ملی اندیشیدن؛ نقد گفتارهای اسطوره‌ای - عرفانی / نویسنده حسین توکلی؛ ویرایش: واحد ویرایش موسسه عصر انسان‌شناسی ایرانیا.
مشخصات نشر	:	تهران: فرهامه، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری	:	۵۰۸ ص.
شابک	:	978-600-8284-84-0
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۴۹۳-۵۰۸
موضوع	:	اسطوره‌شناسی -- تاریخ و نقد
موضوع	:	Mythology-- History and Criticism
رده بندی کنگره	:	۲۲۷.۱
رده بندی دیویی	:	۲۹۱/۱۳
شماره کتاب‌شناسی ملی	:	۸۴۲۹۸۹۴
اطلاعات رکورد کتاب‌شناسی	:	فیا

فهرست

- سپاس‌گزاری..... ۱۱
- پیش‌گفتار..... ۱۳

پاره‌ی نخست: بنیادهای نظری

- گفتار نخست: روی‌آوردگی به قلمرو، پویا و آگاهی..... ۲۳
- گفتار دوم: لانگژ، لانگ و پرول؛ واژه‌ها و چیزها، بازتاب، قصد/اراده یا ساخت/بازنمایی؟ درآمدی بر پدیدار/هستی-تسخیرشناسی ذهنیت اسطوره‌ای-عرفانی و بازنمایی جمعی..... ۳۳
- گفتار سوم: مشروعیت دوران مدرن، دیفرانس، کنجکاوِیِ نظری بی‌رحمانه و خودکامگی واقعیت..... ۶۵

پاره‌ی دوم: زمان در بازنمایی‌های جمعی

- گفتار نخست: درنگی در مفهوم اسطوره در پیوند با واقعیت و زمان..... ۱۰۱
- گفتار دوم: زمان در اسطوره‌های ایرانی..... ۱۰۷
- گفتار سوم: بازسازی جهان در اسطوره‌های ایرانی زمان..... ۱۱۹
- گفتار چهارم: تاریخمندی و مکان/زمان: «از بیرون به درون: از منظر به نَظَر» به ناظر..... ۱۲۳
- گفتار پنجم: زمان اسطوره‌ای..... ۱۴۹

گفتار ششم: زمان اسطوره‌ای، بازگشت جاودانه و چرخه‌های بازنمایی در	
ادبیات عرفانی.....	۱۶۱
گفتار هفتم: زبان خصوصی و زبان/ زمان حال اسطوره‌ای-افیونی در شمنیسم و	
عرفان.....	۲۱۳
گفتار هشتم: زمان و آبادانی (توسعه).....	۲۳۱

پاره‌ی سوم: گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی در سیاست

گفتار نخست: «زوال اندیشه‌ی سیاسی» با «دوام عرفانی اندیشه‌ی سیاسی»: ۲۳۷	
سیاست حقیقت انسان کامل و «هنر نافرمانی اختیاری و سرکشی فکورانه»: ۲۳۷	
گفتار دوم: اسطوره‌ی بازسازی جهان در طرح‌های کارآگاهی؛ مورد علی	
شریعتی؛ کارگاه توده‌ها.....	۲۹۷

پاره‌ی چهارم: تاریخ‌سنجی، جامعه‌گریزی و سیاست‌زدایی معنوی

گفتار نخست: فکر انتزاعی، کودکی روح، جهان‌وطنی و پندار زبان چونان ابزار	
ارتباط و انتقال: مورد مصطفی ملکیان؛ دل‌نگران انسان‌ها با به‌در بردن کلاه از	
معرکه.....	۳۷۷
گفتار دوم: فکر انتزاعی و جعل مفهوم‌ها در آمیختگی و این‌همانی عرفانی..	۴۴۹

دو بررسی انتقادی

گفتار نخست: در ستایش خودآیینی.....	۴۵۷
گفتار دوم: گریز از تاریخ.....	۴۷۷
کتابنامه.....	۴۸۹
نمایه.....	۵۰۵

پیش گفتار

پژوهش پیش رو فرآورده‌ی پرسش از و کاوش در جرایبی و سنجش چگونگی افزایش ژرفای بحران آگاهی از همه‌سو، در یکی چیرگی وارونگی‌های «گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی» در زمینه‌های گوناگون، به‌ویژه در رویارویی با واقعیت، تاریخ و سیاست است. پرسش و کاوشی که تنها راه رویارویی خردمندانه با بحران‌هایی ویرانگر و درشت فرآورده‌ی گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی را در کنش تاریخی-فلسفی ملی اندیشیدن یافته است. در روند پژوهش آشکار شد که «زبان» بنیادی‌ترین درون‌مایه‌ای است که ریخت‌یابی گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی به چگونگی دریافت از آن بستگی تنگاتنگ دارد. دریافتی که به پندارهایی دامن می‌زند و با ساخت چرخه‌های هرمنیوتیک ایمانی، ذهن را از دریافت و فهم تنوریک-تجربی واقعیت و کنش عقلی وامی‌دارد. بازتاب دریافت‌های نسجیده از زبان و در پی آن، واقعیت در «بازنمایی‌های جمعی» به کنش و واکنش‌هایی می‌انجامد که واکاوی و شناخت را بسی دشوار می‌کند. از این‌رو، در سراسر کتاب به مساله‌ی «زبان» و چگونگی رویارویی گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی با آن، پرداخته شده است. گسترش ویژگی‌های ذهنیت اسطوره‌ای-عرفانی در درازنای سده‌ها، به گسستی بنیادین از اندیشه‌ی تاریخی، فلسفی، سیاسی و در پی آن واماندگی در آن‌چه هگل «کودکی روح» خوانده، دامن زده است. در پژوهش پیش رو، نمونه‌هایی گوناگون و مختلف به‌کار گرفته شده‌اند تا نمودهای گفتارهای اسطوره‌ای-عرفانی در پهنه‌ی تاریخ، جامعه و سیاست، نیز جرایبی، چگونگی، چندی و چونی ساخت‌یابی آن‌ها، در پرتو نظریه‌های فلسفی و ادبی واکاوی و سنجیده شوند. بخشی از این نمونه‌ها را پیشینه‌ی باورهای اسطوره‌ای و سنت عرفانی در بر گرفته، بخشی دیگر را شماری از گفتارهای سیاسی و اجتماعی سده‌ی بیستمی ایران که در چرخه‌ی هرمنیوتیکی بازنمایی‌ها در «زبان» و «حافظه»ی اسطوره‌ای عرفانی، پدیدار شده‌اند.